

Sygn. akt I C 5/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 listopada 2019 r.

Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie Wydział I Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: sędzia SO Ewa Harasimiuk

Protokolant: sekretarz sądowy Mariola Lipska

po rozpoznaniu w dniu 23 października 2019 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa M. O.

przeciwko W. O.

o zachówek

I. zasądza od W. O. na rzecz M. O. kwotę 15.640,63 zł (piętnaście tysięcy sześćset czterdzieści złotych sześćdziesiąt trzy grosze) wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 9 lipca 2018 r. do dnia zapłaty;

II. w pozostałym zakresie powództwo oddala;

III. zasądza od W. O. na rzecz M. O. kwotę 3.252,47 zł (trzy tysiące dwieście pięćdziesiąt dwa złote czterdzieści siedem groszy) tytułem zwrotu kosztów postępowania;

IV. znosi koszty zastępstwa procesowego pomiędzy stronami;

III. nakazuje wypłacić ze środków Skarbu Państwa na rzecz M. O. kwotę 1.295,24 zł (jeden tysiąc dwieście dziewięćdziesiąt pięć złotych dwadzieścia cztery grosze) tytułem zwrotu niewykorzystanych zaliczek na poczet wydatków;

IV. nieuiszczone koszty sądowe przejmuję na rachunek Skarbu Państwa.

Sygn. akt I C 5/17

UZASADNIENIE

M. O. pozwem z 30 grudnia 2016 r. (k.5) wniósł o zasądzenie od W. O. na jego rzecz kwoty 125.000 zł z tytułu zachowku wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od kwoty 70.000 zł od 12 października 2015 r. do dnia zapłaty i od kwoty 55.000 zł od 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty. Powód wniósł również o zasądzenie od pozwanej na jego rzecz kosztów procesu według norm przepisanych (k.5-14).

W uzasadnieniu wskazano, że powód jest synem H. O., który zmarł 30 kwietnia 2015 r., a jego ostatnim miejscem zamieszkania była ul. (...) w W.. Podano również, że pozwana była drugą żoną H. O. i nabyła w całości spadek po nim na podstawie testamentu sporządzonego w formie aktu notarialnego 10 października 2000 r. Dodano, że akt poświadczenia dziedziczenia potwierdza, że jedynym spadkobiorcą po H. O. jest pozwana. Powód wskazał także, że

poza nim do kręgu spadkobierców ustawowych należy pozwana W. O. oraz córka zmarłego, a jego siostra - M. B.. Wobec tego, część majątku spadkowego przypadająca mu jako uprawnionemu do zachowku wynosi 1/6.

Strona powodowa podniosła, że przedmiot spadku po zmarłym stanowią nieruchomości – dwa lokale mieszkalne przy ul. (...) wraz z miejscami parkingowymi oraz miejscem garażowym i ruchomość – samochód osobowy N. (...). Według powoda okolicznością bezsporną jest wartość nieruchomości oraz ruchomości. Wynika ona bowiem z pisma pozwanej z 12 października 2015 r. Powód dodał, że do majątku spadkodawcy wchodzi także środki uzyskane ze sprzedaży 7 grudnia 2007 r. lokalu mieszkalnego stanowiącego odrębną własność spadkodawcy w kwocie 340.000 zł. Zdaniem powoda ten lokal bądź środki pieniężne uzyskane z jego sprzedaży (surogat), powinny podlegać rozliczeniu jako składnik majątku osobistego. Strona powodowa wskazała, że w skład majątku spadkowego wchodzi także środki pieniężne zgromadzone na rachunkach bankowych w kwocie 97.000 zł. Powód stanął na stanowisku, iż wartość majątku spadkodawcy wynosi kwotę 750.000 zł. Dlatego też żądanie zapłaty przez pozwaną kwoty 125.000 zł jako połowy z przysługującego mu udziału w przypadku dziedziczenia ustawowego jest uzasadnione. Powód dodał, że pozwana w piśmie z 12 października 2015 r. zaproponowała jemu oraz siostrze kwotę po 70.000 zł tytułem zachowku. Powyższe stanowi według powoda uznanie długu.

Na terminie rozprawy 11 października 2017 r. pełnomocnik pozwanej oświadczył, że pozwana uznaje powództwo do kwoty 45.000 zł, a w pozostałej części wniosła o oddalenie powództwa. Dodano, że pozwana nie kwestionuje roszczenia co do zasady, lecz co do wysokości (k.124-125).

W odpowiedzi na pozew z 16 października 2017 r. (data stempla pocztowego – k.187) pozwana – reprezentowana przez pełnomocnika, będącego adwokatem (k.108) – uznała powództwo o zachówek do kwoty 45.000 zł oraz wniosła o oddalenie powództwa w pozostałym zakresie. Nadto, strona pozwana wniosła o zasądzenie od powoda na jej rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych (k.131-134v).

W uzasadnieniu stanowiska pozwana wskazała, że w skład masy spadkowej wchodzi: 1/2 udziału w lokalu mieszkalnym przy ul. (...) wraz z miejscem garażowym i parkingowym; 1/2 udziału w lokalu mieszkalnym przy ul. (...) wraz z miejscem parkingowym, 1/2 udziału w samochodzie osobowym N. (...), rocznik 2005 o wartości 5.000 zł oraz 1/2 środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych w wysokości 45.020,60 zł. Pozwana podkreśliła także, że wartość lokali mieszkalnych przy ul. (...) nie została przez nią zaniżona i w konsekwencji zakwestionowała wartość wskazaną w pozwie.

Pozwana odnosząc się do kwoty zgromadzonej na rachunkach bankowych, wskazała następnie, że brak jest podstaw, aby do masy spadkowej doliczyć środki pieniężne uzyskane ze sprzedaży w 2007 r. lokalu mieszkalnego przy ul. (...). Sprzedaż miała bowiem miejsce 8 lat przed śmiercią spadkodawcy, a kwota uzyskana ze sprzedaży została wcześniej wydana. Zdaniem pozwanej skoro w chwili śmierci spadkodawcy lokal ten nie wchodził w skład masy spadkowej, to brak jest podstaw do uwzględnienia go przy obliczaniu zachowku należnego powodowi. Pozwana przywołała art. 31 § 2 pkt 2 k.r.io., zgodnie z którym do majątku wspólnego małżonków należą w szczególności dochody z majątku wspólnego oraz z majątku osobistego każdego z małżonków. Dlatego też według pozwanej dochód uzyskany ze zbycia przez spadkodawcę w 2007 r. lokalu stanowiącego jego majątek osobisty, należy do majątku wspólnego. Pozwana dodała, że nabycie rzeczy do majątku osobistego małżonka musi wynikać z jego oświadczenia, którego brak w niniejszej sprawie. Nadto, działanie surogacji może być zmodyfikowane wolą małżonka, na którego rzecz surogacja ma nastąpić, tj. małżonek może postanowić, że nabyty przedmiot wejdzie w skład majątku wspólnego.

Pozwana podniosła również, że oświadczenie zawarte w protokole dziedziczenia (Rep. (...)) oraz w protokole (Rep. (...)) o posiadaniu przez H. O. w chwili śmierci nieruchomości położonej w (...) było błędne. Nieruchomość ta została bowiem nabyta w 1991 r. na współwłasność w udziale po 1/2 na rzecz J. G. oraz po 1/2 na rzecz H. O. i pozwaną na zasadach wspólności majątkowej małżeńskiej. Następnie nieruchomość ta została darowana w 1993 r. przez pozwaną i jej męża, synowi pozwanej, a na rzecz darczyńców ustanowiono dożywotnio i bezpłatnie służebność osobistą na nieruchomości. Dlatego też zdaniem pozwanej w chwili otwarcia spadku nieruchomość nie wchodziła w skład masy

spadkowej, a darowizna z 1993 r. nie podlega uwzględnieniu przy obliczeniu zachowku stosownie do art. 994 k.c., jako dokonana przed więcej niż 10 laty na rzecz J. G., niebędącego spadkobiercą ani uprawnionym do zachowku.

Strona pozwana zakwestionowała także twierdzenie powoda jakoby uznała roszczenie do kwoty 70.000 zł. Pozwana wskazała, iż była to jedynie propozycja ugodowa. Dlatego brak jest zdaniem pozwanej podstaw do żądania przez powoda odsetek od kwoty 70.000 zł od 12 października 2015 r. i od kwoty 55.000 zł od 1 stycznia 2016 r. Nadto, pozwana wskazała, że nie została jeszcze ustalona wartość nieruchomości. W konsekwencji zdaniem pozwanej nie pozostaje w opóźnieniu ze spełnieniem swojego roszczenia.

W piśmie procesowym, złożonym na terminie rozprawy 3 stycznia 2018 r., pełnomocnik pozwanej wniósł o oddalenie powództwa o zapłatę w zakresie kwoty 45.000 zł z uwagi na zaspokojenie przez pozwaną roszczenia powoda (k.367).

Na terminie rozprawy 3 stycznia 2018 r. pełnomocnik powoda wobec częściowego spełnienia świadczenia wniósł o zasądzenie kwoty 80.000 zł tytułem należności głównej oraz podtrzymał dotychczasowe żądanie w zakresie odsetek. Nadto, cofnął pozew co do kwoty 45.000 zł bez zrzeczenia się roszczenia. Pełnomocnik pozwanej nie wyraził zgody na cofnięcie pozwu w tym zakresie (k.313).

Z kolei 23 października 2019 r. pełnomocnik powoda ustanowiony do reprezentowania go na tym terminie rozprawy (k.603), wniósł o zasądzenie kosztów procesu, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Nadto, sprecyzował, że strona powodowa nie rozszerza powództwa, lecz domaga się odsetek od spełnionego świadczenia od dnia 12 października 2015 r. do dnia zapłaty, czyli do 21 grudnia 2017 r., od pozostałej kwoty, tj. od 25.000 zł od 12 października 2015 r. do dnia zapłaty, a od kwoty 55.000 zł jak w pozwie. Pełnomocnik powoda podtrzymał również stanowisko o niedomaganiu się aktualizacji wyceny nieruchomości oraz nieprzeprowadzaniu dowodu z opinii biegłego na okoliczność wartości pojazdu (k.606-607, k.610).

Natomiast pełnomocnik pozwanej wniósł o oddalenie powództwa, w szczególności o oddalenie żądania odsetkowego od uiszczonej kwoty 45.000 zł. W przypadku zasądzenia dodatkowej kwoty zachowku, pełnomocnik pozwanej wniósł o oddalenie żądania odsetkowego, wskazując, że wartość zachowku sąd ustala na moment zamknięcia rozprawy i brak jest podstaw do zasądzenia odsetek za okres poprzedzający tę datę. Nadto, pełnomocnik pozwanej wniósł o zasądzenie kosztów procesu (k.607, k.610).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

H. O. zawarł 4 marca 1989 r. związek małżeński z W. O.. Było to jego drugie małżeństwo. Małżonkowie nie mieli wspólnych dzieci, przy czym wychowywali razem syna W. O., J. G.. Małżonkowie w trakcie trwania związku małżeńskiego nie zawierali małżeńskich umów majątkowych. Z pierwszego związku małżeńskiego H. O. miał syna M. O., urodzonego (...) oraz córkę M. B. z domu O., urodzoną (...) (dowód: akt notarialny (...) protokół dziedziczenia k.16-18, akt notarialny (...) protokół k.19-20, odpis aktu małżeństwa M. B. k.104, odpis aktu urodzenia M. O. k.105, odpis skrócony aktu małżeństwa k.136, e-protokół z 11 października 2017 r. 00:56:47 zeznania świadek M. B., protokół z 23 października 2019 r. k.607-609 zeznania pozwanego M. O.).

H. O. w okresie 4 maja 1997 r. – 29 kwietnia 2013 r. prowadził działalność gospodarczą pod nazwą H. O. Zakład (...). Główny przedmiot jego działalności dotyczył naprawy i konserwacji urządzeń elektrycznych. W. D. także pracowała, jako nauczycielka. Po osiągnięciu wieku emerytalnego, przeszła na emeryturę. Małżonkowie utrzymywali się przede wszystkim z dochodu, który H. O. uzyskiwał z prowadzonej działalności. Dochód ten pozwalał im żyć na wyższej stopie życiowej. Nadto, H. O. 7 grudnia 2007 r. zawarł z T. M. przed notariuszem W. J. w formie aktu notarialnego umowę sprzedaży spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego nr (...) w W. przy ul. (...), dla którego Sąd Rejonowy dla Warszawy Mokotowa prowadził księgę wieczystą Kw nr (...). W § 3 H. O. oświadczył, że całe spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr (...) sprzedał T. M. za cenę w kwocie 340.000 zł (dowód: wydruk z (...) z k.55, akt notarialny Rep. A (...) umowa sprzedaży k.32-37, protokół z 23 października 2019 r. k.607-609 zeznania pozwanego M. O.).

Początkowo małżonkowie mieszkali przy ul. (...) w W. (obecnie S.). Były to lata osiemdziesiąte, dziewięćdziesiąte. W tym czasie H. O. wynajmował mieszkanie na C., które kupił po rozwodzie z pierwszą żoną. Następnie przeprowadzili się do mieszkania przy ul. (...) w W. o pow. 50 m⁽²⁾. Mieszkanie przy ul. (...) zostało zakupione na podstawie umowy sprzedaży z 21 października 2009 r. do majątku wspólnego małżonków. H. O. i W. O. kupili także 14 października 2013 r. mieszkanie przy ul. (...) w W. o pow. 30 m⁽²⁾ z przeznaczeniem pod wynajem (dowód: odpis zwykły księgi wieczystej KW (...) k.444-450, odpis zwykły księgi wieczystej KW (...) k.392-396).

Pomimo że H. O. utrzymywał stały kontakt z dziećmi z pierwszego małżeństwa, to nie informował ich o uzyskiwanych dochodach i zgromadzonych oszczędnościach. Nie uczynił też na rzecz M. O. i M. B. żadnych darowizn. Pożyczał im jedynie kwoty pieniężne w różnej wysokości, które następnie zwracali. Natomiast z W. O. M. O. i M. B. nie mieli dobrych relacji (dowód: e-protokół z 11 października 2017 r. 00:54:14, 00:59:49 zeznania świadek M. B., protokół z 23 października 2019 r. k.607-609 zeznania pozwanego M. O.).

H. O. zmarł 30 kwietnia 2015 r. w W.. Miał wówczas 84 lata. Na rok przed śmiercią zaczął niedomagać na zdrowiu. Przeszedł operację płuc oraz miał zawał. W chwili śmierci był żonaty z W. O.. Ostatnio zamieszkiwał w W. przy ul. (...). M. O. i M. B. zostali powiadomieni o śmierci ojca przez W. O.. Przekazano im informację o możliwości ostatniego pożegnania w zakładzie pogrzebowym oraz datę i miejsce pogrzebu. Nie konsultowano z nimi szczegółów pogrzebu oraz kosztów pochówku. Oboje brali udział w uroczystościach (dowód: akt notarialny (...) protokół dziedziczenia k.16-18, odpis aktu zgonu k.103, protokół z 23 października 2019 r. k.607-609 zeznania pozwanego M. O.).

Pogrzeb odbył się 8 maja 2015 r. Koszty pogrzebu poniosła W. O.. Była to kwota 10.652 zł. Jako że wysokość zasiłku pogrzebowego wyniosła 4.000 zł, do dopłaty pozostała kwota 5.652 zł. M. B. oraz M. O. nie partycypowali w tych wydatkach (dowód: rachunek k.186, e-protokół z 11 października 2017 r. 01:19:43 zeznania świadek M. B., protokół z 23 października 2019 r. k.607-609 zeznania pozwanego M. O.).

Po śmierci H. O. stan zdrowia W. O. zaczął się systematycznie pogarszać. Podjęła leczenie depresji, w tym była dwukrotnie hospitalizowana. Ostatni pobyt w (...) Centrum (...) trwał od 26 kwietnia 2017 r. do 18 września 2017 r. Z powodu nawracających zaburzeń depresyjnych w okresie 26 kwietnia 2017 r. – 6 czerwca 2017 r. przebywała na całodobowym oddziale psychiatrycznym, a w okresie 6 czerwca 2017 r. – 18 września 2017 r. na całodobowym oddziale psychogeriatrycznym. Jednocześnie postępuje u niej choroba Alzheimera (dowód: pismo z 20 października 2015 r. k.48-49, zaświadczenia k.118, k.548, karta informacyjna leczenia szpitalnego k.184-184v).

W chwili śmierci H. O. był współwłaścicielem dwóch lokali mieszkalnych, tj. przy ul. (...) w (...) (...) o pow. 30 m⁽²⁾ o wartości 246.355 zł wraz z naziemnym miejscem postojowym nr (...) o wartości 9.700 zł oraz przy ul. (...) w (...) (...) o 50 m⁽²⁾ o wartości 334.000 zł wraz z naziemnym miejscem postojowym o wartości 9.700 zł i miejscem postojowym nr (...) w garażu podziemnym o wartości 21.635 zł oraz samochodu osobowego N. (...). Samochód ten W. O. sprzedała 14 lipca 2016 r. za kwotę 9.500 zł. Nadto, H. O. dysponował wraz z żoną oszczędnościami na ich wspólnych rachunkach bankowych w Banku (...). Posiadał także w Banku (...) S.A. dwa konta w euro oraz jedno konto w PLN.

W (...) był to rachunek o nr (...) oraz rachunek o nr (...). 30 kwietnia 2015 r. na rachunku o nr (...) znajdowała się kwota 2.519,40 zł, a na rachunku o nr (...) kwota 2.241,23 zł. Małżonkowie dysponowali także w (...) lokatą terminową na kwotę 20.000 zł. H. O. posiadał także książeczkę oszczędnościową o nr (...), którą W. O. zlikwidowała 11 maja 2015 r. i uzyskała z tego tytułu kwotę 11.457,67 zł. W. O. również posiadała książeczki oszczędnościowe, które zlikwidowała 11 maja 2015 r. i uzyskała z tego tytułu kwoty 11.457,69 zł, 15.336,83 zł oraz 5.838,36 zł. Łączna kwota 44.090,57 zł, którą W. O. uzyskała z likwidacji książeczek oszczędnościowych została przelana na rachunek o nr (...). Natomiast na lokatach terminowych oraz kontach w Banku (...) małżonkowie posiadali łączną kwotę 21.205,52 zł. Z kolei saldo rachunków w walucie euro w Banku (...) S.A., których H. O. był wyłącznym posiadaczem opiewało na kwotę - 4 euro. Na koncie w PLN nie było na 30 kwietnia 2015 r. żadnych środków pieniężnych (dowód: akt notarialny (...) protokół dziedziczenia k.16-18, zbiorcza informacja z Centralnej Informacji k.152-154, zaświadczenie z (...) S.A. k.156-157, zestawienie operacji k.159, zaświadczenie z (...) S.A. z 12.10.2016 r. k.161-162, zestawienie operacji k.164,

zaświadczenie o wysokości salda k.166, lista transakcji k.168, zaświadczenie o wysokości salda i obrotach k.170-171, zaświadczenie z Banku (...) S.A. z 23.12.2016 r. k.173, pismo (...) z 7 grudnia 2017 r. k.248, pismo z Banku (...) S.A. z 14 grudnia 2017 r. k.279, pismo Banku (...) z 18 grudnia 2017 r. k.298-302, umowa kupna-sprzedaży pojazdu k.348-349, pisemna opinia biegłej sądowej k.358-455, e-protokół z 11 października 2017 r. 00:43:52, 01:03:07 zeznania świadek M. B., protokół z 23 października 2019 r. k.607-609 zeznania pozwanego M. O.).

H. O. dysponował także jednostkami uczestnictwa w (...) Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych S.A. (...) wyceny z 17 stycznia 2018 r. liczba posiadanych jednostek uczestnictwa wynosiła 120,379, a ich wartość opiewała na łączną kwotę 18.044,81 zł (dowód: zaświadczenie o stanie rejestrów k.337).

Spadek po zmarłym H. O. nabyła na podstawie testamentu W. O.. H. O. 10 października 2000 r. sporządził bowiem testament przed notariuszem W. J. (...) i do całego spadku powołał żonę W. O.. W. O. 8 lipca 2015 r. złożyła w Kancelarii Notarialnej w W. przy Placu (...) (...) wypis aktu notarialnego zawierającego testament zmarłego męża. Natomiast 15 lipca 2015 r. miało miejsce otwarcie i ogłoszenie testamentu. 15 lipca 2015 r. W. O. oświadczyła również, że przypadający jej spadek po mężu H. O. przyjmuje wprost. Nadto, oświadczyła, że H. O. pozostawił testament sporządzony 10 października 2000 r., a według jej wiedzy do spadkobierców ustawowych po nim należą dzieci M. B. oraz M. O. (dowód: akt notarialny (...) protokół otwarcia i ogłoszenia testamentu k.138-139, akt notarialny (...) protokół oświadczenia o przyjęciu spadku k.141-141v).

15 lipca 2015 r. został również sporządzony protokół, w którym wskazano, że stawający W. O., M. B. oraz M. O. zażądali sprawdzenia, czy H. O. sporządził testament zarejestrowany w Notarialnym Rejestrze Testamentów. W wyniku wyszukiwania nie odnaleziono testamentów sporządzonych przez H. O. zarejestrowanych w Notarialnym Rejestrze Testamentów (dowód: akt notarialny (...) protokół k.19-20).

15 lipca 2015 r. sporządzono także protokół dziedziczenia, w którego § 1 wskazano, że W. O., M. B. oraz M. O. zażądali dokonania poświadczenia dziedziczenia po zmarłym H. O.. W § 2 protokołu stawiający oświadczyli, że nie ma innych osób, które wyłączyłyby ich od dziedziczenia po zmarłym H. O. lub dziedziczyłyby wspólnie z nimi, w szczególności zmarły nie pozostawił innych dzieci własnych lub przysposobionych. Stawiający oświadczyli także, że zmarły H. O. pozostawił testament sporządzony (...) października 2000 r., co zostało udokumentowane aktem notarialnym nr (...), w którym do całego spadku powołał żonę W. O.. W § 3 protokołu stawiający oświadczyli, że według ich wiedzy H. O. innych testamentów nie sporządził, nie zostało wydane postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku ani nie toczyło się postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po nim, nie został sporządzony po nim akt poświadczenia dziedziczenia. W § 3 protokołu stawiający oświadczyli również, że H. O. był w chwili śmierci właścicielem dwóch nieruchomości położonych w W., dla której Sąd Rejonowy dla Warszawy Mokotowa prowadzi księgę wieczyste Kw nr (...) oraz nieruchomości położonej w (...), gminie S., dla której Sąd Rejonowy w Legionowie prowadzi księgę wieczystą KW nr (...) (dowód: akt notarialny (...) protokół dziedziczenia k.16-18, e-protokół z 11 października 2017 r. 00:56:47 zeznania świadek M. B., protokół z 23 października 2019 r. k.607-609 zeznania pozwanego M. O.).

Po sporządzeniu protokołu otwarcia i ogłoszenia testamentu, protokołu przyjęcia spadku oraz protokołu dziedziczenia 15 lipca 2015 r. został również sporządzony akt poświadczenia dziedziczenia. W § 1 aktu poświadczono, że spadek po H. O. z mocy testamentu z 10 października 2000 r. nabyła żona W. O. w całości (dowód: akt notarialny (...) akt poświadczenia dziedziczenia k.143-144).

Od śmierci ojca M. B. oraz M. O. prowadzili rozmowy z W. O., które miały na celu ustalenie wysokości zachowku (dowód: e-protokół z 11 października 2017 r. 01:11:44 zeznania świadek M. B., protokół z 23 października 2019 r. k.607-609 zeznania pozwanego M. O.).

Pismem z 22 września 2015 r. skierowanym do W. O., M. B. oraz M. O. ustosunkowali się do propozycji dotyczącej ugody w przedmiocie zachowku. Ich zdaniem wyliczona kwota zachowku nie obejmowała wszystkich składników majątkowych, a podana wartość majątku została znacznie zaniżona. Stanęli na stanowisku, że majątek spadkodawcy wynosił 750.000 zł, a należny im zachówek winien opiewać na kwotę po 125.000 zł oraz zaproponowali spłatę

przysługujących im należności w ratach. Pismo to zostało doręczone W. O. 30 września 2015 r. (dowód: pismo z 22 września 2015 r. z potwierdzeniem odbioru k.39-41).

12 października 2015 r. W. O. udzieliła M. B. odpowiedzi na pismo z 22 września 2015 r. dotyczące ugody w przedmiocie zachowków. Wskazała w nim, że jej zdaniem lokal mieszkalny przy ul. (...) w W. jest warty 330.000 zł + miejsce parkingowe (...) 0.000 zł + miejsce garażowe 20.000 zł. W. O. w piśmie tym podała również, że według niej lokal mieszkalny przy ul. (...) w W. jest warty 250.000 zł + miejsce parkingowe 10.000 zł. Podniosła, że tak oszacowana wartość nieruchomości nie jest zaniżona. W. O. poinformowała także uprawnionych do zachowku, iż wartość nieruchomości w (...) nie może zostać wliczona w masę spadkową, albowiem została darowana osobie trzeciej w 1993 r. W. O. stwierdziła również, że zgodnie z posiadaną wiedzą podała w propozycji zawarcia ugody wysokość środków pieniężnych na kontach bankowych, lokatach oraz książeczkach oszczędnościowych, tj. lokaty terminowe oraz konto w (...) 31.000 zł, lokaty terminowe oraz konto w Banku (...) 20.000 zł, książeczki oszczędnościowe w (...) 46.000 zł, a oszacowanie wartości samochodu w wysokości 13.000 zł wykonano na podstawie analizy podobnych ofert sprzedaży. Mając na uwadze wskazane elementy wchodzące w skład małżeńskiej masy majątkowej, W. O. przyjęła, że małżeńska masa majątkowa stanowi 730.000 zł, masa spadkowa 365.000 zł ($730.000 \text{ zł} / 2$), a zatem zachówek należny M. B. i M. O. wynosi po 60.835 zł ($365.000 \text{ zł} / 3 / 2$) (dowód: odpowiedź na pismo z 22 września 2015 r. k.21-24, wyliczenie zachowku sporządzone przez W. O. k.31).

W piśmie z 20 października 2015 r. skierowanym do M. B. oraz M. O., W. O. raz jeszcze wskazała, że nieruchomość w (...) nie podlega zaliczeniu do masy spadkowej, albowiem została darowana osobie trzeciej w 1993 r. W. O. podkreśliła także, że jej zdaniem przyjęta wartość poszczególnych elementów masy spadkowej jest prawidłowa. Niemniej jednak mając na względzie potrzebę zachowania dobrych relacji rodzinnych, zaproponowała zwiększenie wartości zachowków do kwoty po 70.000 zł, która miałyby być zapłacona w ratach (dowód: pismo z 20 października 2015 r. k.48-49).

Z kolei pismem z 20 listopada 2015 r. skierowanym do W. O., M. B. oraz M. O. poinformowali o niezaakceptowaniu propozycji z 20 października 2015 r. Podtrzymali swoje dotychczasowe stanowisko (dowód: odpowiedź na pismo z 20 listopada 2015 r. z potwierdzeniem odbioru k.42-43).

Pełnomocnik zawodowy, ustanowiony przez M. B. oraz M. O., pismem z 20 kwietnia 2016 r. skierowanym do W. O. zaproponował spotkanie celem zawarcia ugody i uniknięcia postępowania sądowego (dowód: pismo z 20 kwietnia 2016 r. k.44).

W piśmie z 11 maja 2016 r. W. O. potwierdziła chęć ugodowego rozwiązania sporu. Jednocześnie zwróciła się o przesłanie pisemnego stanowiska w kwestii składników majątku, ich wyceny, wysokości masy spadkowej oraz oczekiwanych kwot zachowków (dowód: pismo z 11 maja 2016 r. k.51-51v).

W odpowiedzi z 13 czerwca 2016 r. pełnomocnik M. B. oraz M. O. wskazał, iż rozliczeniu powinny podlegać: lokal mieszkalny przy ul. (...) w W., samochód nabyty przez H. O. przed ślubem, dwie nieruchomości w W., nieruchomość w (...) oraz oszczędności zgromadzone na rachunkach bankowych i książeczkach oszczędnościowych. Ponownie wskazano, że wartość lokali mieszkalnych została zaniżona, a majątek spadkodawcy stanowiła kwota co najmniej 750.000 zł. Dlatego też zdaniem pełnomocnika M. B. oraz M. O. przysługiwały im roszczenia z tytułu zachowku w kwotach po 120.000 zł. Pismo zostało doręczone W. O. 14 czerwca 2016 r. (dowód: pismo z 13 czerwca 2016 r. z potwierdzeniem odbioru k.45-47).

W piśmie z 2 sierpnia 2016 r. W. O. odniosła się do wskazanych przez pełnomocnika M. B. oraz M. O. poszczególnych składników majątku spadkodawcy:

- a) lokal mieszkalny przy ul. (...) w W. – kupiony w przez H. O. w 1978 r. (przed ślubem), a sprzedany w 2007 r. (po ślubie), kwota uzyskana ze sprzedaży weszła w skład współwłasności małżeńskiej;
- b) samochód marki N. (...) – kupiony w 2005 r. (po ślubie), wszedł w skład współwłasności małżeńskiej;

c) nieruchomości w (...) – kupiona 6 marca 1991 r. (po ślubie) jako współwłasność H. O., W. O. (1/2 udziału) oraz J. G. będącego synem W. O. (1/2 udziału), przy czym 5 października 1993 r. H. O. i W. O. darowali 1/2 udziału J. G. i na ich rzecz J. G. ustanowił dożywotnio i bezpłatnie służebność osobistą polegającą na korzystaniu z połowy domu oraz użytkowania połowy działki. W. O. wskazała ponownie, że nieruchomości ta nie wchodzi do masy spadkowej, albowiem darowizna została uczyniona 23 lata temu na rzecz osoby spoza kręgu spadkobierców;

d) zasoby na rachunkach bankowych i książeczkach oszczędnościowych – W. O. stwierdziła, że salda kont bankowych i książeczek oszczędnościowych zostały przekazane w sierpniu 2015 r. Wyraziła również gotowość wystąpienia o dokumenty potwierdzające salda na 2-3 miesiące przed śmiercią spadkodawcy;

e) nieruchomości przy ul. (...) – zdaniem W. O. wartość lokali nie została zaniżona

(dowód: pismo z 2 sierpnia 2016 r. z potwierdzeniem odbioru k.52-54, akt notarialny (...) umowa sprzedaży k.175-176v, akt notarialny (...) umowa darowizny k.178-179v, odpis zwykły księgi wieczystej (...) k.181-182).

W. O. 29 grudnia 2017 r. przekazała na rzecz M. O. kwotę 45.000 zł (dowód: potwierdzenia przelewów z 29 grudnia 2017 r. k.308-310).

Z uwagi na nieosiągnięcie porozumienia M. O. wystąpił z pozwem z niniejszej sprawie.

Sąd ustalił powyższy stan faktyczny w oparciu o wymienione wyżej dokumenty, którym dał wiarę na okoliczności objęte dyspozycjami art. 244 k.p.c. i 245 k.p.c., bowiem żadna ze stron nie zakwestionowała ich autentyczności ani prawdziwości, a nadto nie wzbudziły one wątpliwości Sądu, co do czasu i miejsca ich sporządzenia. Podstawą poczynienia ustaleń faktycznych w sprawie była także opinia biegłej sądowej G. S. (opinia pisemna k.358-455). Sąd dał wiarę ustaleniom biegłej, bowiem posiada ona wiedzę specjalistyczną i doświadczenie, aby w ramach swej specjalności dokonywać wiążących ustaleń, analiz i na ich podstawie formułować wnioski. Opinia ta została oceniona także przez pryzmat całokształtu materiału dowodowego

i stanowiła podstawę rozstrzygnięcia. Nadto, strona pozwana pismem z 9 lipca 2018 r. (k.492) wskazała, że nie miała żadnych uwag i zastrzeżeń do opinii biegłej. Co więcej, w piśmie z 23 maja 2019 r. (k.545) podała, że nie kwestionuje aktualności wyceny wskazanej w operacie szacunkowym. Uwag do opinii biegłej nie wniósł również powód (k.503). Nie zakwestionował on także aktualności operatów szacunkowych (k.598).

Sąd oparł się również w części na zeznaniach świadek M. B. (e-protokół z 11 października 2017 r. 00:41:49-01:22:28, k.126-129) oraz powoda M. O. (protokół z 23 października 2019 r. k.607-609). Sąd dał wiarę zeznaniom świadek oraz powoda w części, w której korespondowały z pozostałym materiałem dowodowym. Natomiast odmówił wiary ich twierdzeniom, które miały na celu wykazać, iż spadkodawca nabył nieruchomości przy ul. (...) dzięki sprzedaży stanowiącego jego własność mieszkania przy ul. (...). Na uwagę zasługuje, iż świadek M. B. sama przyznała, że nie rozmawiała z ojcem o sprawach finansowych. Nie mogła zatem dysponować wiedzą skąd spadkodawca posiadał środki finansowe, które pozwoliły mu na zakup wraz z pozwaną nieruchomości przy ul. (...). Powód w dalszej części zeznań także przyznał, że nie potrafił nic powiedzieć na temat oszczędności ojca. Nadto stwierdził, iż nie wie dokładnie jaka kwota została przeznaczona na zakup pierwszego mieszkania przy ulicy (...), a jaka na budowę domu na nieruchomości położonej w (...). Spadkodawca korzystał z tej nieruchomości, bowiem miał na niej ustanowione prawo dożywocia. Spadkodawca nie złożył także oświadczenia ani przy nabyciu nieruchomości przy ulicy (...), ani w czasie późniejszym, iż nabycia tego dokonuje do majątku osobistego. Nie toczyło się też postępowanie o uzgodnienie treści ksiąg wieczystych prowadzonych na przedmiotowych nieruchomości z rzeczywistym stanem prawnym, w wyniku którego ustalono by, iż któraś z tych nieruchomości stanowi majątek osobisty spadkodawcy. Nie zaoferowano również żadnych dowodów ani nie zgłoszono wniosków dowodowych na okoliczność daty dokonywania wpłat na lokal przy ulicy (...), ich wysokości, oraz na okoliczność zasobów finansowych, jakimi dysponowali małżonkowie w datach dokonywanych wpłat na poczet ceny nabycia lokalu.

Sąd nie dał również wiary zeznaniom świadek oraz strony powodowej dotyczącym nieruchomości w (...). Miały one również na celu wykazanie, że nieruchomość ta wchodziła w skład majątku spadkowego, co zwiększyłoby wartość przysługującego powodowi zachowku. Niemniej jednak z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, że wartość tej nieruchomości nie może zostać uwzględniona przy obliczaniu substratu zachowku, do czego Sądu odniósł się szerzej w dalszej części rozważań.

W ustalonym stanie faktycznym i przy zaprezentowanej ocenie materiału dowodowego, Sąd zważył co następuje:

Roszczenie strony powodowej o zapłatę jest co do zasady słuszne i jako takie zasługuje na uwzględnienie, ale jedynie w części.

Stosownie do treści art. 991 § 1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachówek). Z kolei jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia (art. 991 § 2 k.c.).

M. O. jest synem zmarłego 30 kwietnia 2015 r. H. O.. Z pierwszego związku małżeńskiego H. O. miał również córkę M. B. z domu O.. H. O. w chwili śmierci był ponownie żonaty z W. D., z którą nie miał dzieci.

W przypadku dziedziczenia ustawowego, powołanymi do spadku po H. O., z mocy prawa, byliby zatem jego zstępni (syn M. O. i córka M. B.) oraz małżonka W. O., którzy dziedziczyliby w częściach równych, wynoszących po 1/3 masy spadku (art. 931 § 1 k.c.). Jednakże, zmarły (...) października 2000 r. sporządził ważny testament notarialny, w którym do całości spadku powołał swoją żonę, W. O.. W konsekwencji, 15 lipca 2015 r. przed notariuszem W. J. zostały sporządzone protokół otwarcia i ogłoszenia testamentu, protokół przyjęcia spadku, protokół dziedziczenia oraz akt poświadczenia dziedziczenia. W § 1 aktu poświadczone, że spadek po H. O. z mocy testamentu z 10 października 2000 r. nabyła żona W. O. w całości.

Powyższe oznacza, iż z chwilą dziedziczenia testamentowego, M. O., będącemu zstępnym testatora, nieuwzględnionym w rozporządzeniu na wypadek śmierci z 10 października 2000 r., jako osobie pełnoletniej w chwili otwarcia spadku i zdolnej do pracy należy się zachówek w wysokości 1/2 udziału w masie spadkowej, który przypadłby mu, gdyby dziedziczył po ojcu na podstawie ustawy, tj. 1/2 z 1/3 udziału w spadku.

Sąd uznał przy tym, iż w ustalonym stanie faktycznym nie stwierdzono przesłanek, które pozbawiłyby M. O. omawianego roszczenia. W szczególności powód nie został wydziedziczony (art. 1008 k.c.) i nie odrzucił spadku (art. 1020 k.c.). Co więcej, zasadność roszczenia nie była przedmiotem sporu – pozwana przy pierwszej czynności w sprawie uznała powództwo, co do zasady (k.124-125). Nadto, na terminie rozprawy 11 października 2017 r. pozwana uznała powództwo do kwoty 45.000 zł. Kwotę tę na rzecz powoda przekazała ostatecznie 29 grudnia 2017 r.

Jako że powód domagał się zasądzenia na jego rzecz kwoty 125.000 zł, wobec częściowego spełnienia świadczenia przez pozwaną, wniósł o zasądzenie kwoty 80.000 zł tytułem należności głównej. Powodowi, co do zasady, przysługiwało przeciwko W. O. roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia pozostałej części zachowku (art. 991 § 2 k.c.). Do oceny pozostało zweryfikowanie wysokości żądanej kwoty.

Weryfikując wysokość należnego powodowi zachowku, Sąd miał na względzie, iż koniecznym było ustalenie składników masy spadkowej po H. O. oraz ich wartości. Trzeba bowiem pamiętać, iż zgodnie z art. 922 § 1 k.c. prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą z chwilą śmierci na jedną lub kilka osób, natomiast nie należą do spadku prawa i obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą, jak również prawa, które z chwilą jego śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami (art. 922 § 2 k.c.).

Z ustaleń Sądu wynika, że na dzień śmierci H. O., tj. 30 kwietnia 2015 r. testator był żonaty z W. O.. W konsekwencji, Sąd na podstawie art. 922 k.c. w zw. z art. 31 k.r.o. oraz art. 43 § 1 k.r.o. ustalił, że do majątku wspólnego małżonków H. O. i W. O. w ww. dacie należały: dwa lokale mieszkalne położone w W., tj. przy ul. (...) o pow. 30 m⁽²⁾ o wartości 246.355 zł wraz z naziemnym miejscem postojowym nr (...) o wartości 9.700 zł oraz lokal przy ul. (...) w W. o powierzchni 50 m⁽²⁾ o wartości 334.000 zł wraz z naziemnym miejscem postojowym o wartości 9.700 zł i miejscem postojowym nr (...) w garażu podziemnym o wartości 21.635 zł oraz samochód osobowy N. (...). Samochód ten W. O. sprzedała 14 lipca 2016 r. za kwotę 9.500 zł. Nadto, H. O. dysponował wraz z żoną oszczędnościami na ich wspólnych rachunkach bankowych w Banku (...). Łącznie była to kwota 90.056,72 zł, przy czym stan konta w euro wynosił – 4 euro.

Nie można podzielić stanowiska strony powodowej, iż lokal nr (...) przy ul. (...) w (...) o powierzchni 50 m² o wartości 334.000 zł wraz z naziemnym miejscem postojowym o wartości 9.700 zł i miejscem postojowym nr (...) w garażu podziemnym o wartości 21.635 zł winien być uwzględniony przy ustalaniu substratu zachowku, bowiem doszło do surogacji, tj. na jego zakup przeznaczono środki pochodzące ze sprzedaży mieszkania na Ż., należącego do majątku osobistego spadkodawcy. Podobna narracja dotyczyła wartości samochodu N. (...), ze wskazaniem, iż w dacie zawierania małżeństwa spadkodawca posiadał samochód osobowy m-ki F. (...). Niesporne było też, iż pojazd ten był wieloletni i został подарowany synowi pozwanej.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem przedstawicieli doktryny i judykatury surogacją można określić nabywanie określonych składników majątkowych „w zamian” za inne składniki, które wiąże się z zachowaniem przynależności nabytego składnika do dotychczasowego majątku. W uzasadnieniu postanowienia z 2.03.2012 r., II CSK 363/11 (LEX nr 1211142), Sąd Najwyższy stwierdził, że surogacja w rozumieniu przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oznacza „zastąpienie przedmiotu wchodzącego w skład majątku osobistego (odrębnego) innym przedmiotem nabytym w zamian pierwszego”. W świetle powyższego nie budzi wątpliwości, że celem surogacji jest zachowanie w stanie nienaruszonym danej masy majątkowej. Zasada surogacji przy istnieniu majątku odrębnego polega na tym, że: „w miejsce tego, co z danej masy wyszło, wchodzi to, co zostało w zamian uzyskane” (zob. A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, Prawo cywilne – zarys części ogólnej, Warszawa 2001, s. 249). W doktrynie pojawiają się różne podziały surogacji, przede wszystkim wyróżnia się surogację bezpośrednią oraz pośrednią. Ta pierwsza polega na tym, że przedmiot nowy wchodzi w zamian za przedmiot podlegający surogacji, a pośrednia – że przedmiot nowy zostaje nabyty za środki uzyskane za przedmiot podlegający surogacji. Wyróżniono też wśród komentatorów: surogację przedmiotową – przedmiot majątkowy zostaje nabyty w zamian składnika majątku osobistego oraz surogację wartościową, która polega na powstaniu roszczenia o zwrot wydatku lub też nakładu na majątek wspólny lub majątek osobisty drugiego małżonka (tak: M. Nazar [w:] System Prawa Prywatnego, t. 11, Prawo rodzinne i opiekuńcze, red. T. Smoczyński, Warszawa 2009, s. 315). W wyroku z dnia 17 kwietnia 2017 r., IV CSK 346/16, LEX nr 2312226, SN wyróżnia surogację „transferową”, polegającą na zastąpieniu jednego składnika majątkowego przez drugi, oraz surogację „transformacyjną”, polegającą na przekształceniu danego prawa. Przykładem ostatniej surogacji jest przekształcenie spółdzielczego prawa do lokalu w inne prawo w wyniku realizacji uprawnienia przysługującego jednemu z małżonków.

Nowelizacja k.r. i o. z 17 czerwca 2004 r. wprowadziła zasadę tzw. surogacji zupełnej, która oznacza, że w skład majątku osobistego wchodzi przedmioty nabyte w zamian za każdy składnik majątku osobistego, czyli w zamian za składniki wskazane w art. 33 pkt. 1-9 k.r. i o. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z 19.08.2009 r. (III CZP 53/09, LEX nr 511012), podkreślił, że: „celem surogacji przewidzianej w powołanym przepisie jest zachowanie wartości majątku odrębnego, mimo zmiany jego poszczególnych składników”. Podobny cel wskazuje doktryna. Wejście prawa nabytego w zamian za jakieś inne prawo wchodzące w skład majątku odrębnego wynika, zdaniem Z. Radwańskiego, z domniemania racjonalności ustawodawcy, który „dąży do zapewnienia trwałości ustanowionych przez siebie odrębnych mas majątkowych”, tak jak ma to miejsce np. w przypadku majątków osobistych małżonków – art. 33 pkt. 10 k.r. i o. (zob. Z. Radwański, Prawo cywilne – część ogólna, Warszawa 2005, s. 141). A zatem w ustroju ustawowym nie powinna się zmieniać wartość majątku osobistego. Wyłączenie zasady surogacji jest możliwe wyłącznie w umowie majątkowej małżonków rozszerzającej ustrój wspólności majątkowej. Przy czym jak wskazywał Sąd Najwyższy (m.in.

w wyroku z 12.05.2000 r., V CKN 50/00, LEX nr 52579, surogacja, o której mowa w art. 33 pkt. 10 k.r i o. musi spełnić dwa wymagania: „po pierwsze, aby jedno i to samo zdarzenie spowodowało wyjście określonego przedmiotu z majątku odrębnego i nabycie innego przedmiotu majątkowego, oraz po drugie, aby przedmiot nabyty był uzyskany także w sensie ekonomicznym kosztem majątku odrębnego”. Surogacja nie zachodzi natomiast wówczas, gdy przedmiot stanowiący odrębną własność małżonka został zużyty, skonsumowany itp. bądź sprzedany, uzyskane pieniądze zużyte, a nowy przedmiot tego samego rodzaju i o tym samym przeznaczeniu gospodarczym został następnie zakupiony za pieniądze pochodzące z bieżących dochodów małżonka. Podobnie w piśmiennictwie akceptuje się zasadniczo dwa kryteria surogacji, tj. prawne oraz ekonomiczne. Przesłanką surogacji jest spełnienie obydwu kryteriów (tak: J.S. Piąkowski [w:] System Prawa Rodzinnego i Opiekuńczego, red. J.S. Piąkowski, Ossolineum 1985, s. 378). Część przedstawicieli doktryny dopuszcza sytuację surogacji, gdy do nabycia kolejnego składnika majątkowego doszło w wyniku innego zdarzenia, ale do nabycia doszło kosztem środków uzyskanych z majątku osobistego.

Surogacja bez wątpienia wymaga zachowania ekwiwalentności ekonomicznej, co nie oznacza jednak identyczności wartości przedmiotów, z których jeden wchodzi do majątku, a drugi wychodzi z majątku osobistego małżonka. Fakt, iż doszło do surogacji musi wykazać strona, którą się na niego powołuje. Orzecznictwo Sądu Najwyższego jest zgodne, że nabycie określonych przedmiotów majątkowych z majątku osobistego małżonka musi wynikać wyraźnie nie tylko z oświadczenia tego małżonka, ale przede wszystkim z całokształtu okoliczności tego nabycia (vide: wyrok Sądu Najwyższego z 9 stycznia 2001 r., II CKN 1194/00, LEX nr 52375; postanowienie Sądu Najwyższego z 6.02.2003 r., IV CKN 1721/00, LEX nr 78276; wyrok Sądu Najwyższego z 27.11.2007 r., IV CSK 258/07, LEX nr 492180). Jak podkreślił SN w wyroku z 9 stycznia 2001 r., II CKN 1194/00, LEX nr 52375: „Strona, która twierdzi, że nastąpiła surogacja, obowiązana jest wykazać konkretnie środki finansowe, z których nastąpiło nabycie przedmiotu majątkowego. Skoro w niniejszej sprawie powód nie był w stanie jednoznacznie stwierdzić, iż środki pochodzące ze sprzedaży mieszkania na C. w grudniu 2007 r., zostały przeznaczone na zakup mieszkania przy ul. (...) w październiku 2009 r., a nie zużyte na inne potrzeby realizowane przez małżonków, którzy według powoda żyli na wysokiej stopie życiowej, czy też na inwestycje na nieruchomości położonej w (...), której małżonkowie byli współwłaścicielami z synem pozwanej, (a ostatecznie ich udział darowany został synowi pozwanej), nie można przyjąć, iż doszło do surogacji. Również nie można przyjąć, iż wartość wieloletniego pojazdu marki F. (...), który został nadto darowany przez spadkodawcę pasierbowi jest tożsama z wartością pojazdu, który posiadali małżonkowie w dacie śmierci spadkodawcy.

W kodeksie cywilnym brak jest przepisów regulujących sposób obliczania zachowku, ustalania wartości spadku. Jednakże zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, jak również poglądami doktryny obliczenie zachowku następuje na podstawie wartości spadku ustalonej według cen z daty orzekania o roszczeniach z tego tytułu. Również przyjmuje się, iż dla ustalenia zachowku konieczne jest ustalenie stanu czynnego spadku, a zatem wartości spadku po odjęciu długów spadkowych. W sprawie o zachówek rzeczą sądu jest ustalenie składu i wartości majątku spadkowego, lecz nie jest rzeczą Sądu zarządzenie dochodzeń w celu uzupełnienia lub wyjaśnienia twierdzeń stron i wykrycia środków dowodowych pozwalających na ich udowodnienie ani też sąd nie jest zobowiązany do przeprowadzenia z urzędu dowodów zmierzających do wyjaśnienia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Obowiązek przedstawienia dowodów spoczywa na stronach, a ciężar udowodnienia faktów mających dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie spoczywa na stronie, która z faktów tych wywodzi skutki prawne. Wprowadzenie ustawą z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 189) zmiany w procesie cywilnym, w szczególności usunięcie przepisu art. 3 § 2 k.p.c. oraz zmiany treści art. 6 i 232 k.p.c. oznaczają wprowadzenie w procesie dominacji zasady kontradyktoryjności i odstąpienie od odpowiedzialności sądu orzekającego za rezultat postępowania dowodowego, którego dysponentem są strony (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.12.1996 r., I CKU 45/96, OSNC 1997/6-7/76; wyrok z dnia 16.12.1997 r., II UKN 406/97, OSNP 1998/21/643).

Zgodnie z art. 3 k.c. (w brzmieniu obowiązującym w dacie wniesienia pozwu w niniejszej sprawie) obowiązek przedstawienia dowodów spoczywa na stronach, a ciężar udowodnienia faktów mających dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie (art. 227 k.p.c.) spoczywa na stronie, która z faktów tych wywodzi skutki prawne (art. 6 k.c.). Podkreślenia wymaga, iż dopuszczenie dowodów nie wnioskowanych przez strony ma charakter wyjątkowy. (por.

orzecznictwo Sądu Najwyższego: II CKN 656/97 z 25.03.1998r., OSNC 1998, nr 12, poz. 208; I PKN 194/98 z 24.06.1998r., OSNAP i US 1999, nr 13, poz. 425).

Reasumując, przy obliczaniu substratu zachowku ustalono, iż zarówno lokal przy ul. (...) w W. jak i pojazd marki N. (...) (a raczej środki pozyskane z jego sprzedaży) stanowią majątek objęty małżeńską wspólnością ustawową, co skutkowało przyjęciem iż do majątku spadkowego weszła 1/2 ich wartości

Stosownie do art. 994 § 1 k.c. nie uwzględniono również przy obliczaniu zachowku wartości udziału w nieruchomości położonej w (...), będącego przedmiotem darowizny na rzecz syna pozwanej J. G. w 1993 r. ani też nakładów czynionych na przedmiotową nieruchomość, gdyż w/w nie jest osobą uprawnioną do zachowku.

Uwzględniono natomiast dług spadkowy w postaci niepokrytych zasiłkiem pogrzebowym, wykazanych przez pozwaną kosztów pochówku w kwocie 5.652 złote. Nie uwzględniono podawanej przez stronę pozwaną kwoty 3.000 złotych - jako kosztów konsolacji, bowiem pozwana na tę okoliczność nie przedstawiła żadnych dowodów (poza twierdzeniami) nie złożyła też zeznań w charakterze strony.

Reasumując, należny powodowi zachówek wyniósł 60.640,63 zł., z czego kwota 45.000,00 zł. została zaspokojona w trakcie procesu. Z tych względów zasądono dodatkowo na rzecz powoda kwotę 15.640,63 zł (pkt. I) w pozostałym zakresie powództwo oddalając (pkt. II).

Zasądono również na rzecz powoda odsetki od kwoty 15.640,63 zł od dnia 9 lipca 2018 r., tj. od daty pisma strony pozwanej, w którym nie zakwestionowała opinii biegłego w zakresie wartości nieruchomości, bowiem w tej dacie strona pozwana miała świadomość, jaką kwotę co najmniej winna świadczyć na rzecz powoda. Wskazać należy, iż pozwana była wcześniej wezwana do zapłaty zachowku, otrzymała też odpis pozwu w niniejszej sprawie. Co do zasady Sąd meriti podziela stanowisko, iż z uwagi na fakt ustalania wysokości zachowku wg wartości na datę orzekania, a odsetki za opóźnienie należą się od daty wyroku, jednakże w niniejszej sprawie strony uznały wartość masy spadkowej we wcześniej wskazanej dacie i z tych przyczyn zasądono odsetki od tejże daty – do dnia zapłaty.

Odnosząc się do wniosków stron sporu o zwrot kosztów procesu Sąd zważył, iż stosownie do regulacji art. 98 § 1 k.p.c. strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu), natomiast podług treści art. 98 § 3 k.p.c. oraz art. 98 § 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. do niezbędnych kosztów procesu strony reprezentowanej przez adwokata lub radcę prawnego zalicza się wynagrodzenie, jednak nie wyższe niż stawki opłat określone w odrębnych przepisach i wydatki jednego adwokata lub radcę prawnego, koszty sądowe oraz koszty nakazanego przez Sąd osobistego stawiennictwa strony. Ponadto, w myśl art. 100 k.p.c., w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań koszty będą wzajemnie zniesione lub stosunkowo rozdzielone. Sąd może jednak włożyć na jedną ze stron obowiązek zwrotu wszystkich kosztów, jeżeli jej przeciwnik uległ tylko co do nieznaczej części swego żądania albo gdy określenie należnej mu sumy zależało od wzajemnego obrachunku lub oceny Sądu.

Żądanie powoda zostało uwzględnione w 48,51 %, a zatem przegrał proces co do 51,49 %. Oznacza to, iż stosownie do zasady wyrażonej w art. 100 k.p.c. na pozwanym ciąży obowiązek zwrotu powodowi 48,51 %, poniesionych przez niego kosztów, zaś powód powinien zwrócić pozwanemu poniesione koszty procesu w 51,49 %. Zważywszy powyższe Sąd zniósł koszty zastępstwa procesowego między stronami zasądzone od pozwanej na rzecz powoda 48,51 % poniesionych kosztów sądowych, w pozostałym zakresie na podstawie art. 102 k.p.c. przejmując je na rachunek Skarbu Państwa (powód był zwolniony od opłaty od pozwu ponad kwotę 3.000 zł.)

Na podstawie art. 80 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r., poz. 623 ze zm.) nakazano zwrócić powodowi niewykorzystaną zaliczkę w kwocie 1.295,24 zł.